

Latmos Herakleiası, Bafa gölünün kuzey-doğu kıyısında Milas'a 39 km. uzaklıktaki Latmos dağlarının eteklerindeki Kapıkırı Köyü'nün bulunduğu yerdedir. Eski Çağda Latmos dağları olarak bilinen Beşparmak dağları sarp ve ormanlarla kaplı olup Latmos körfezini(Latmikos Kolpos) çevirmektedir. Doğal güzelliği ile tanınan bu antik kente aynı zamanda Latmos veya Latmia ismi de yakıştırılmıştır. Nitekim Strabon ,çevresindeki dağlardan dolayı kentin Latmos ismini aldığını da özellikle belirtmiştir. Latmos, Hellen dilinde değiştirilmiş bir sözcüktür. Antik çağlarda bu bölge Ana Tanrıça Lada'dan ötürü bu isimle tanınıyordu. Hellenler Lada ismini Latmos olarak değiştirerek kente de bu ismi vermişlerdir. Herakleia isminin nereden geldiği konusunda kesin olmamakla birlikte M.Ö. IV.yy.da Mausolos bir hileyle ele geçirdiği kenti Hellen doğrultusunda yeniden kurmaya çalıştı ve Latmos adını da Herakleia'ya çevirdiği ileri sürülür. Mausolos'un ölümünden sonra M.Ö. III.yy. başlarında on yıl kadar Ptolemaios sülâlesinden Pleistarkhos'un yönetiminde kalan kent bu devrede "Pleistarkheia" diye, daha sonra da Lysimakhos tarafından" Latmos kıyısındaki Aleksandreia" diye isimlendirilmişse de bunlar kalıcı olmamıştır. Daha sonra Anadolu'da aynı adı taşıyan başka kentler de olduğundan , bunu diğerlerinden ayırmak için Latmos Herakleia'sı denilmiştir. Kentin ne zaman kurulduğu kesinlik kazanamamakla beraber tarihte isminden en çok M.Ö. II.yy.da Miletos-Magnesia savaşında bahsedilmiştir. Roma devrinde kente bağımsızlık verilerek önemi ortaya çıkmıştır. M.Ö. I.yy. dan itibaren kıyısında bulunduğu körfezin ağzı alüvyonlarla dolmaya başlayınca önemini yitirmeye başlar. Ancak karadan ulaşımın çok güç oluşu kente doğal bir korunma verdiğiinden Hristiyanlığın yayılmasıyla Bizans döneminde yeniden canlanır. VII-IX.yy.lar da piskoposluk merkezi olarak birçok kilise ve manastır inşa edilir. Latmos Herakleia'sı en parlak devrini Helenistik dönemde yaşamıştır. Özellikle deniz ticareti sayesinde çok zenginleşmiştir. Antik döneme tarihlenen kalıntıları Latmos Dağı'nın Bafa Gölü'ne uzantılarının bulunduğu yerdeki Kapıkırı köyü ile iç içedir. Gerçekte, eski kent bugünkü Herakleia'nın doğusunda dik bir yamaçta kurulmuştur. Kentin sur duvarları M.Ö.287'de Lysimachos tarafından genişletilmiş,uzunluğu 6.5 km.ye ulaşmıştır. Surlar 65 kule ile takviye edilmiştir. Sonraki yıllarda bilinmeyen bir nedenle sur duvarları küçültülmüş ve 4,5 km.ye indirilmiştir. Latmos Herakleia'sı Hippodamos plân düzeni anlayışında yapılmış olup, sokaklar birbirini kuzey-güney, doğu-batı doğrultusunda kesmiştir. Aralardaki parsellere kentin dinsel ve devlet yapıları ile evler yerleştirilmiştir. Kente egemen yüksek bir tepe üzerinde oldukça büyük bir mabet kalıntısı dikkati çekmektedir. Burada ele geçen bir yazıttan Athena'ya ait olduğu anlaşılan, birbirine eşit büyüklükte bir pronaos ve Naos'dan meydana gelen Templum ın antis plânındaki bu Athena mabedinin yanı sıra bir başka mabet kalıntısı daha bulunmaktadır. Kutsal alanda Pronaos ve Naos'dan oluşan bu mabedin kime ithaf edilmiş olduğu kesinlik kazanamamıştır. Prof.Dr.Ekrem Akurgal bu kalıntının Ay Tanrıçası Selena'ya ait olabileceğini ileri sürmüştür. Helenistik dönemde çok sevilen bir Mitos'a göre, Ay Tanrıçası Selene, Latmos dağındaki bir mağarada uykuya yatmış olan genç ve güzel çoban olan Endymion'a aşık olur. Kavalından başka hiçbir şeyi olmayan çoban geceleri uyurken Tanrıça Selena onun üzerine eğilir ve gümüş ışığıyla onu sararmış. Zeus onların bu sevgisinden çok hoşlanmış ve ona bir armağan vermek istemiş Endymion'da ondan ölümsüz bir uykuyla uyumayı dilemiş. İşte Beşparmak dağlarında Çobanın kavalı her gece duyulur Selena'nın da ışıkları onu hep sararmış. Athena tapınağının doğusunda kentin agora'sı yer alır. Güney tarafı meyilli ve iki katlı olan agora'nın birinci kat duvarları ile dükkanları sağlam durumdadır. Güneydeki duvar ise o dönem taş işçiliğini en iyi biçimde yansıtmaktadır. M.Ö. II.yy.a tarihlenen Bouleterion yıkılmış olup mimari parçaları çevreye dağılmıştır. Bu parçaların incelenmesinden

yapı duvarlarının üst kısmının dor üslûbunda yarım sütunlarla hareketli bir görünüm kazandırıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca duvarlar üzerindeki triglif frizleri ,diş kesimleri ile tamamlandığı architrav ve alınlık parçalarından anlaşılmaktadır. Herakleia Bouleterion'u mimari düzen olarak Milet Bouleterion'u örnek alınarak yapılmıştır. Nitekim duvarlara paralel U şeklinde taş oturma sıraları ve sütunlarla hareketlendirilmiş mimari bu benzerliğin en açık kanıtıdır. Roma döneminde yapılmış Tiyatrodan sadece Scene bölümüne ait mimari parçalar vardır, Cavea'dan ve oturma kademelerinden herhangi bir kalıntıya rastlanmamıştır. Nymphaion ve Hamamlardan ise günümüze çok az mimari parça gelebilmiştir. Bizans döneminde Herakleia surlarından yararlanılarak akropol eteklerine bir kale yapılmıştır. Kalenin arkasında oldukça geniş bir nekropol alanı bulunmaktadır. Yan yana dizilmiş mezarların büyük bölümü kayaların içerisine oyulmuş olup,her birinin üzeri kapaklarla örtülmüştür. Mezarların bazıları ise gölün kıyıya yakın suları altında kalmıştır. Herakleia'nın tamamen terk edildiği yıllardan bir süre sonra M.S.VIII.yy.ın ilk yarısında Sina yarımadasından,Yemen'den gelen Hristiyan papazları burada bir takım manastır ve kiliseler yapmışlardır. Bu manastır ve kiliseler Latmos dağlarından başlayarak körfeze ve Bafa gölü üzerindeki adacıklara yayılmıştır. Ele geçen bir belgeye dayanılarak Latmos Herakleia'sında on üç manastır olduğu öğrenilmişse de bunlardan pek azı günümüze ulaşabilmiştir. Çoğunlukla M.S.VIII.yy.ın sonu ile IX.yy.ın başlarına tarihlenen bu manastırların hemen hemen hepsi dışarıdan gelebilecek saldırılara önlem olmak üzere surlarla, kalelerle korunmaya çalışılmıştır. Bunlardan Herakleia adasındaki manastırın ve adanın etrafı surlarla çevrilmiş, batı yönüne de oldukça uzun bir bazilika yapılmıştır. Bugün bu bazilikanın büyük bir bölümü suların altındadır. Bunun yanı sıra adanın ortasında yontma taştan bir başka kilise de yapılmıştır. Batı yönündeki oldukça uzun, çift sıra tuğladan bir başka bazilika da yine sular altında kalmıştır. Herakleia antik kentinin güneydoğusunda Latmos dağları üzerinde iki kilise, bir şapel, keşiş hücreleri ve sarnıçtan oluşmuş Kellibaro manastırı (Yediler Manastırı) bulunmaktadır. Manastırın ilginç tarafı şemsiye şeklindeki bir kayanın içerisine oyularak yapılması ve avlusundaki zeytin ağaçlarının arasından küçük bir akarsuyun geçmesidir. X.yy.dan biraz daha önceki yıllarda yapıldığı sanılan, içerisi fresklerle süslü manastırı çeviren surlar ve kale birbirleriyle merdivenlerle bağlantılı iki bölümden meydana gelmiştir. Bu kalelerden altta olanın içerisinde duvarları aynı zamanda sur görevini de üstlenen iki küçük kilise daha bulunmaktadır. Güney-batıdaki küçük kilise son derece mükemmel duvar örgüsüyle diğerlerinden ayrılmaktadır. Ayrıca üst örtülerde,tonozlarda Meryem ve çocuk İsa'nın resmedildiği fresk izleri vardır. Üst kalenin oldukça iyi korunmuş savunma kapısı ayakta durduğu gibi Palaiologoslar devrine (1261-1453) özgü duvar teknikleri dikkati çekmektedir. İki küçük kayalık adadan oluştuğundan ötürü İkiz Ada denilen adada bazı temel kalıntıları da bulunmaktadır. Surlarla çevrili olan adanın sur duvarlarından bir bölümünü yine kilisenin duvarı sağlamıştır. Hz.Meryem'e atanan kilisenin yapımında bazı düzensizlikler olduğu görülen bu kilise de çift haç ve hayat ağacı motiflerinin yanı sıra bazı takdis şiirlerine de duvarlarda yer verilmiştir. Kahve Asar adasındaki duvarların büyük bölümü yıkılmış olmasına karşılık kıyıda,suyun içerisindeki duvarın kalıntıları dikkati çekmektedir. Latmos bölgesindeki kiliselerin en büyüklerinden biri olduğu sanılan buradaki kilise kapalı yunan haçı plânında olup kubbesinin içerisinde aziz tasvirlerini içeren fresk kalıntıları bulunmaktadır. Bafa Gölünün doğu kenarındaki Herakleia adasının çevresinde kargaların dolaşmasından ötürü halk tarafından KARGA asar adası ismi yakıştırılmıştır. Adanın ortasında kiboryon mekanlı bir kilise ile iki şapeli bulunmaktadır. Buradaki dini yapılar da surlarla çevrilmiştir.Gölün kuzeyindeki Menet adasında yonca plânlı kilise ile iki küçük manastır ve derviş hücreleri vardır. Herakleia'nın kuzeyinde Hz.İsa'ya adanmış, kayalara oyulmuş bir kilise bulunmaktadır. Burada İncil'den alınmış, İsa'nın

yaşamıyla ilgili sahnelere yer verilmiştir. Ayrıca kentin kuzeyinde de yine kayalara oyulmuş Pantokrator kilisesinde tahtta oturan dünyanın hâkimi İsa ile dört İncil yazarının freskleri bulunmaktadır. Bafa gölünün kuzey-doğusunda dik bir yamaçta Stilyos Manastırı dikkati çekmektedir. Çevresindeki üç şapel ile birlikte bu manastır da surlarla çevrilidir. Ayrıca manastırın kuzeyinde genç Paulos'un Kaya kilisesine yer verilmiştir. Halkın Arap Avlusu dediği bu kilise uçurumdaki bir kayanın içerisine oyularak yapılmıştır. Buradaki fresklerde Hz.İsa'nın yaşamından alınmış sahneler işlenmiştir. Kenthaber Kültür Kurulu